

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної
Кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Студентки 2 курсу МАП групи
Освітньої програми:
Початкова освіта. Психологія
Спеціальності 013 Початкова освіта
Ступеня вищої освіти магістр
Медик Аліни Валеріївни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент Кіт Г. Г.

	Розширена шкала _____	
	Кількість балів _____	Оцінка ECTS _____
Члени комісії _____	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2024 рік

ПЛАН

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВУ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	11
1.1.Поняття учнівського колективу у сучасній психолого-педагогічній науці	11
1.2.Історико-педагогічний аналіз проблеми впливу театралізації на формування учнівського колективу	19
1.3.Театралізована діяльність як засіб розвитку колективу молодших школярів	28
1.4.Стан сформованості колективістських відносин учнів початкової школи (констатувальний етап експерименту)	34
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРАКТИЦІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	42
2.1. Принципи і способи організації театралізованої діяльності на уроках у початковій школі	42
2.2. Специфіка використання театралізованої діяльності молодших школярів у позаурочний час	56
2.3. Театралізована діяльність у досвіді роботи сучасних учителів початкової школи України і зарубіжжя	63
2.4. Оцінка ефективності впровадження театралізації в освітній процес задля формування колективістських відносин молодших школярів (за результатами підсумкового етапу експерименту)	72
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	88

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах активного впровадження театралізації в початковій школі питання про формування колективу засобами театралізованої діяльності набуває актуальності. У процесі розвитку дитини, зміни її потреб і прагнень змінюється й взаємодія з соціумом. В реалізації цього складного процесу важлива роль належить театру, який допомагає дітям краще пізнати себе, свій внутрішній світ, спонукає до самовдосконалення. Участь учнів у театральних постановках, драматизаціях літературних творів, заняттях аматорського театального колективу є ефективним засобом розвитку таких творчих здібностей як: увага, уява, артистизм, мотивація, комунікативні якості тощо.

У типовій освітній програмі Романа Шияна в розділі «Мистецька освітня галузь» виділяють напрям «Театралізуємо». Змістом цієї освітньої галузі є: «розвиток комунікативних умінь учнів, зокрема вміння моделювати різні ситуації спілкування, обирати відповідні комунікативні стратегії, досліджувати несловесні засоби спілкування, формувати уявлення про театр як місце, де учні здобувають досвід співчуття та співпереживання, дослідження експресії, залучення учнів до сценічної творчості» [48, с. 14]. Тому театральне мистецтво можна вважати складовою освітнього процесу у початковій школі.

Стан досліджуваної проблеми. Проблема формування учнівського колективу і використання театралізованої діяльності в початковій школі була предметом розгляду багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Використання засобів театального мистецтва важливе як на уроках, так і у позакласній та позашкільній роботі. Я. Коменський зробив великий внесок у вчення про колектив, адже він вивчав взаємини вчителів та учнів. Вагомих внесок в дослідження проблеми формування учнівського колективу зробив А. Макаренко, сформулювавши основні принципи і методи управління колективом. Ідеї та напрацювання А. Макаренка підтримували й вдосконалювали Т. Коннікова, В. Сухомлинський.

Важливість засобів театру обґрунтовували Ш. Амонашвілі, Є. Ільїн, В. Сухомлинський, С. Френе, С. Шацький, Р. Штейнер та інші. У працях А. Вітченко, О. Побірченко, О. Пометун, О. Савченко приділяється увага свободі творчості вчителя та учня.

На даний час у дослідженнях науковців порушені різні аспекти даної проблеми: соціальної взаємодії учнів у театральному об'єднанні (Л. Серих); формування соціокультурних орієнтацій засобами театру (Н. Величко); використання театру як засобу формування особистості (С. Куркіна); розвитку творчого потенціалу та емоційного розвитку учнів засобами театального мистецтва (Л. Пилипенко).

Дослідження проблеми формування учнівського колективу засобами театралізації є глибокими й об'єктивними. Досвід вчених-педагогів та психологів вказує на значне зацікавлення питанням розвитку колективу засобами театралізації. Однак результати проведеного аналізу наукових джерел показують, що вчення про формування учнівського колективу за допомогою театралізації сьогодні потребує поглиблення та вдосконалення, адже час минає, з'являються нові тенденції в поведінці школярів, змінюються їх орієнтири, потреби, цінності та й колектив в цілому.

Резюмуючи вищесказане, зазначимо, що проблема є досить актуальною та потребує подальшого дослідження. Це й зумовило обрання нами теми магістерської роботи: «Теоретико-методичні засади формування колективу молодших школярів засобами театралізованої діяльності».

Об'єкт дослідження – процес формування колективу учнів початкової школи.

Предмет дослідження – формування колективу молодших школярів у процесі театралізованої діяльності.

Мета дослідження – визначення впливу театралізованої діяльності на формування колективу молодших школярів під час освітнього процесу.

Зважаючи на мету магістерської роботи, ми сформулювали її **завдання**:

1. на основі аналізу наукової та методичної літератури з'ясувати сутність поняття «учнівський колектив» та вплив театралізованої діяльності на його розвиток;
2. проаналізувати провідні тенденції, що обумовлюють доцільність використання театрального мистецтва в сучасній освіті;
3. з'ясувати стан використання театралізації в освітньому процесі Нової української школи;
4. розробити та апробувати методику використання театралізованої діяльності на уроках та в позаурочний час;
5. сформулювати методичні рекомендації вчителям щодо використання театралізації в освітньому процесі початкової школи.

Нами обрано такі **методи** наукового пошуку під час виконання роботи: аналіз науково-методичної літератури та нормативних документів з поставленої проблеми дослідження; цілеспрямоване педагогічне спостереження, бесіда, анкетування; аналіз творчих робіт учнів початкової школи; вивчення досвіду педагогів-практиків; педагогічний експеримент.

Теоретичне значення роботи полягає в уточненні понять, які розширюють розуміння процесу формування колективу та впливу театралізації на нього; обґрунтуванні педагогічних особливостей формування учнівського колективу засобами театрального мистецтва.

Практичне значення роботи полягає в підборі та систематизації діагностичних методик для вивчення колективістських відносин молодших школярів; створенні методичних рекомендацій для вчителів початкових класів щодо використання театралізації в освітньому процесі.

База дослідження: Богданівський ліцей Тульчинської міської ради Вінницької області.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідницько-пошукової діяльності з проблеми дослідження апробовані на науково-практичних конференціях різного рівня:

- Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми педагогічної освіти в контексті євроінтеграції: теорія, практика, інновації», 9 листопада 2023 р. на базі Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (тема виступу: «Формування навичок мовленнєвого етикету молодших школярів у спеціально створених ситуаціях спілкування»);
- Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Нові педагогічні виміри професійного розвитку майбутніх учителів: сучасні реалії та виклики», 15 листопада 2023 р. на базі Бердянського державного педагогічного університету (тема виступу: «Збагачення соціального досвіду молодших школярів засобами театрального мистецтва»);
- Всеукраїнській науково-методичний семінар «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика», 16 листопада 2023 р. на базі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (тема виступу: «Розвиток комунікативних умінь молодших школярів шляхом залучення їх до сценічної творчості»);
- Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції «Формування професійної компетентності сучасного педагога засобами освіти: історико-методичний аспект», 15 грудня 2023 р. на базі Харківської гуманітарно-педагогічної академії (тема виступу: «Театралізована діяльність як засіб розвитку професійних компетентностей майбутнього вчителя початкових класів у ході педагогічної практики»);
- V Міжнародній науково-практичній конференції «Нова українська школа: результати та перспективи», 21 грудня 2023 р. на базі Маріупольського державного університету (тема виступу: «Формування соціально-емоційної компетентності молодших школярів засобами театралізації»);
- Міжвузівській науково-практичній конференції «Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд», 22 лютого 2024 р. на базі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

- (тема виступу: «Виховання патріотичних почуттів молодших школярів засобами театрального мистецтва»);
- VIII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти», 26-27 березня 2024 р. в рамках проєктів програми Еразмус + Модуль Jean Monnet на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (тема виступу: «Урок як засіб розвитку творчої особистості вчителя та учня в умовах Нової української школи»);
 - X Всеукраїнській науково-практичній конференції «Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика», 28 березня 2024 р. на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (тема виступу: «Театралізована діяльність як засіб розвитку творчості молодших школярів з особливими освітніми потребами»);
 - XI Всеукраїнській науково-практичній студентській Інтернет-конференції «Науковий простір студента: пошуки і знахідки», 29 березня 2024 р. на базі Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (тема виступу: «Театралізована діяльність молодших школярів у позаурочний час: завдання, специфіка організації»);
 - II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу», 25 квітня 2024 р. на базі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (тема виступу: «Розвиток артистичних здібностей молодших школярів у процесі залучення їх до сценічної творчості»);
 - Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Реалізація концепції едукативності фахівців освітньої галузі в умовах інноваційного розвитку суспільства», 17 травня 2024 р. на базі КЗ «Харківської гуманітарно-педагогічної академії» (тема виступу: «Релаксаційний ефект театрально-сценічної творчості дітей молодшого шкільного віку»);

- Всеукраїнській студентській науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи», 7-8 листопада 2024 р. на базі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (тема виступу: «Соціальні аспекти формування особистості молодшого школяра в контексті театральної педагогіки»);
- Всеукраїнській науково-практичній конференції «Науково-теоретичні засади та практичні аспекти осучаснення освітньої діяльності: міждисциплінарний підхід», 11 листопада 2024 р. на базі Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти в м. Запоріжжі (тема виступу: «Розвиток ключових компетентностей учнів початкової школи засобами театралізованої діяльності в умовах сьогодення»);
- Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретико-методичні засади наступності в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти», 12 листопада 2024 р. на базі Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (тема виступу: «Педагогічні умови формування соціальної компетентності молодших школярів засобами театралізації в умовах інклюзивного навчання»);
- Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Нові педагогічні виміри професійного розвитку майбутніх учителів: сучасні реалії та виклики», 15 листопада 2024 р. (тема виступу: «Розвиток артистизму майбутнього вчителя початкової школи»);
- Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя» (X школа методичного досвіду), 21-22 листопада 2024 р. у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського (тема виступу: «Роль театального мистецтва в соціалізації учнів початкової школи») (дод. Ф.1).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено в 4-х публікаціях:

- Медик А. В. Театралізована діяльність як засіб мовленнєвого розвитку молодших школярів. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VIII школа методичного досвіду):* Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 24-25 листопада 2020 року) / за ред. Л.С. Бровчак, Л.В. Старовойт. Вінниця: ФОП Д.Ю. Корзун. 2020. С.129-132 (дод. X).
- Медик А. В. Формування учнівського колективу засобами театралізованої діяльності. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти:* Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 6-7 липня 2022 р.) / за ред. Н.О. Пахальчук; О.П. Демченко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля, 2022. Вип. 11. С.507-510 (дод. Ц).
- Медик А.В. Формування творчої особистості молодшого школяра засобами театралізації на уроках «Я досліджую світ». *Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти:* матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Рівне, Рівненський державний гуманітарний університет, 18 травня 2023 р.). Рівне: РДГУ, 2023. С.103-105 (дод. Ф.2).
- Медик А.В. Театралізована діяльність як ефективний засіб формування колективістських відносин молодших школярів. *Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти:* збірник матеріалів I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Вінниця, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 18 квітня 2024 р.) / за заг. ред. Н. Олійник. Вінниця, 2024. Вип. 1. С. 129-134 (дод. Щ).

Структура та обсяг дослідження. Магістерська робота складається зі

вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 146 сторінок.

НУШ – Нова українська школа

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ВИСНОВКИ

Проблема формування учнівського колективу засобами театралізованої діяльності є актуальною, адже молодший школяр не може існувати ізольовано, він більшість часу перебуває в класному оточенні. У процесі розвитку дитини, зміни її потреб і прагнень змінюється й взаємодія з соціумом.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження переконав нас в актуальності обраної теми. Театралізована діяльність має зростаючу популярність як метод навчання. Педагоги активно використовують театралізацію в освітньому процесі і це стало можливим завдяки реформам освіти, які акцентують увагу на активному навчанні, інтерактивних методах та розвитку ключових компетентностей учнів. Завдяки креативному підходу педагогів театралізація сприяє готовності учнів до викликів сучасного світу.

Проблема впливу театралізації на розвиток колективу є достатньо дослідженою в сучасній науці. Вагомий внесок в дослідження проблеми формування колективу засобами театралізованої діяльності зробили: Ш. Амонашвілі, Я. Коменський, А. Макаренко, С. Шацький. Педагог-експериментатор С. Шацький розробив естетико-педагогічну концепцію, яка доводить, що театральна робота є важливим фактором впливу на соціальне середовище. А. Макаренко розробив педагогічну теорію, основою якої є вчення про колектив. Учений увів термін «колектив» в педагогічний вжиток. Талановитий педагог також сформулював закон життя колективу, стадії його проходження. Г. Лозанов, С. Роман та В. Сілівон наголошували на важливості театального підходу у навчанні й вихованні молодших школярів. Оскільки особистість – істота соціальна, то формат соціальної компетентності охоплює як соціальні мотиви, знання, навички, необхідні для успішної взаємодії із соціальним середовищем, так і самопочуття та самосприйняття особистості в мінливому соціумі [19].

Спираючись на поставлені завдання, вдалося з'ясувати сутність поняття «учнівський колектив», етапи його формування, структуру колективу та роль

театралізації у його формуванні. Колектив – це сукупність людей, об'єднаних спільною метою, інтересами, діяльністю. У своєму розвитку колектив проходить три основні етапи (створення; усвідомлення завдань учнями та утворення активу; перехід більшості членів колективу в актив й усвідомлення своїх завдань та цілей). Засобами формування учнівського колективу є навчальна й позанавчальна діяльність учнів і спілкування між ними. Доведено, що потужним стимулом розвитку молодших школярів та їх всебічного вдосконалення є колектив.

Проаналізувавши педагогічний досвід, нам вдалось з'ясувати особливості використання театрального мистецтва в сучасній освіті. Театралізація – це важливий інструмент формування колективу, колективістських відносин, згуртування дітей спільною ціллю. Театралізована діяльність в НУШ має багато переваг, що підтверджують доцільність її використання в освітньому процесі: розвиток емоційного інтелекту, формування креативності, покращення мовленнєвих навичок, підвищення мотивації до навчання, розвиток критичного мислення, сприяння естетичному вихованню. Використання театру як інструменту навчання надає учням можливість стати більш творчими, соціально активними та впевненими у собі. Завдяки театралізованій діяльності у дитини розширюється кругозір, покращується мовлення, загалом відбувається становлення колективу. Отже, участь у театралізованих виставах, іграх сприяє згуртуванню дітей, розвиває їх творчі здібності, створює позитивну атмосферу у класі.

Експериментальне дослідження, проведене на базі Богданівського ліцею Тульчинського міської ради, мало на меті вивчити стан сформованості колективістських відносин учнів молодшого шкільного віку. Дослідженням було охоплено 32 учнів 2 і 3 класів. Нам вдалось апробувати методику використання театралізованої діяльності на уроках та в позаурочний час. Нами вивчалися: особливості міжособистісних стосунків, соціально-психологічний клімат колективу, ставлення учнів до однокласників та вчителя, рівень згуртованості

колективу, виявлення особливостей взаємин всередині групи дітей, переважаючий емоційний фон у класі.

У процесі контрольного зрізу нами було діагностовано високий рівень сформованості колективістських відносин між учнями у класі. Як показали результати дослідження, включення театралізованих ігор, інсценізацій, драматизацій, театру тіней, фланелеграфу, лялькового театру в освітньому процесі сприяє зміцненню та згуртуванню колективу. Ми з'ясували, що заняття дітей в театральних гуртках, зустрічі з відомими людьми, свята, виставки прищеплюють почуття колективізму, відповідальності, любові до мистецтва.

Нами було встановлено, що психологічний мікроклімат колективу учнів 2 класу значно покращився. Збільшилась кількість учнів з благополучною соціально-психологічною позицією, у дітей покращилися дружні відносини, відбулося згуртування учнівського колективу загалом. Позитивним є те, що між усіма учнями класу встановлено дружні відносини і немає ізольованих дітей як було на констатувальному етапі експерименту. Молодші школярі відчувають взаємну симпатію, задоволені своїм перебуванням в класі.

Проведене дослідження дає нам змогу сформулювати методичні поради педагогам щодо виховання учнів у колективі за допомогою театралізованої діяльності:

1. поважати особистість учня та його вибір;
2. вчити дитину розв'язувати проблеми, висловлювати власну думку щодо них, виробляти власну позицію;
3. виховувати в учнів «мислення вищого порядку», яке має бути критичним і креативним;
4. формувати свободу дій і поведінки засобами образної виразності;
5. стимулювати творче самопочуття учнів, створювати особливу психологічну атмосферу в класі;
6. стимулювати прагнення дитини самореалізуватися, самоствердитися;
7. створювати розвивальне театральні-ігрове середовище у класі;

8. забезпечити вільний доступ учням до театральних іграшок, елементів костюмів і ширми, щоб вони використовували все це за власним бажанням без вказівок вчителя;
9. враховувати психологічний стан окремих вихованців і колективу в цілому при підборі прийомів театралізації;
10. працювати над формуванням колективу через участь учнів у різних видах театралізації, розігруванні інсценівок, художніх творів, життєвих ситуацій;
11. виявляти здібності учнів та добирати відповідні засоби театралізованої діяльності;
12. використовувати методи, що стимулюють колективну ініціативу й спільну діяльність: вибір виду театралізації, підготовка до діяльності та її проведення;
13. намагатися за можливості використовувати групові завдання для формування стійкого інтересу до театралізованої діяльності;
14. в певній мірі педагогу виконувати роботу режисера з акторами у процесі театралізації і змінювати рольові позиції (Я – глядач; Я – дійова особа; Я – інший), що сприятиме формуванню гнучкості учнів і вчителя;
15. використовувати елементи імпровізації, щоб учні могли вільно висловлювати свої думки та емоції;
16. розробити систему оцінювання, яка б відображала не лише результати, але й процес виконання театралізованої діяльності (самооцінювання, взаємооцінювання та оцінювання вчителем);
17. використовувати сучасні технології для створення театралізованих дійств. Це зробить процес навчання більш динамічним та цікавим;
18. систематично використовувати театралізацію в освітньому процесі, задля духовного та інтелектуального розвитку дітей.

Проведене нами дослідження не вичерпує всіх аспектів піднятої проблеми. Подальшого дослідження потребує проблема формування театральної культури і творчого потенціалу вчителя в умовах Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л.В. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі. Київ: Томірс, 2002. 291 с.
2. Балл Г.О. Сучасний гуманізм і освіта: Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. Рівне: Ліста-М, 2003. 128 с.
3. Барановська І.Г. Театр ляльок у початковій школі: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2015. 170 с.
4. Бібік Н.М. Компетенції і компетентність у результатах початкової освіти. *Сучасна початкова освіта: вектори розвитку*. Бердянськ: БДПУ, 2012. С. 20-29.
5. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс, 2014. 137 с.
6. Білан О.І., Возна Л. М., Максименко О. Л. та ін. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2012. 264 с.
7. Блог методиста з початкової освіти Гордіюк Н. М. URL: http://gordiuknadija.blogspot.com/2019/12/blog-post_24.html (дата звернення 13.03.2024 р.)
8. Блог вчителя початкових класів Кабай І. Ф. URL: <https://kabay061016.blogspot.com/> (дата звернення 05.03.2024 р.)
9. Блог вчителя початкових класів Мазанович Л. Г. URL: https://ludmila-mazanovich.blogspot.com/p/blog-page_5.html (дата звернення 06.03.2024 р.)
10. Богуш А., Варяниця Л., Гавриш Н. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія. Луганськ, 2006. 368 с.
11. Большакова І. О. Театр на уроці: практикум для початкової школи. Освіторія медіа. URL: <https://tinyurl.com/3ctm9cmp> (дата звернення 10.04.2024 р.)
12. *Витоки педагогічної майстерності*: зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. Випуск 22. 244 с. (Серія «Педагогічні науки»).
13. Виховна робота в закладах освіти України: збірник нормативних документів та методичних рекомендацій з питань організації виховної роботи. Київ: ІЗМН, 1998.

- 14.Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2012. 618 с.
- 15.Волощенко О., Козак О., Остапенко Г. Я досліджую світ: підруч. для 3-го класу закл. загал. серед. освіти. У 2 ч. Ч 1. Київ: Світич, 2020. 134 с.
- 16.Гандзілевська Г.Б. Соціалізація обдарованих молодших школярів через самореалізацію в учнівському колективі. *Наукові записки. Педагогіка і психологія*. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2009. Вип.13. С. 86-89.
- 17.Гільбух Ю. З., Киричук О.В. Шкільний клас: як пізнати й виховувати його душу: монографія. Київ: НПЦ Перспектива, 1996. 208 с.
- 18.Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 375 с.
- 19.Губарева Д. В. Формування основ соціальної компетентності у молодших школярів засобами проєктної діяльності: дисертація. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2021. 355 с.
- 20.Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Козяр М.М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті: монографія. Львів: «СПОЛОМ», 2012. 502 с.
- 21.Дергач М. А. Театральне мистецтво як засіб формування особистості в історії педагогічної думки та школи України в ХХ столітті : дис. ... докт. пед. наук. Державний заклад «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка». Луганськ, 2012. 492 с. URL: <https://mydisser.com/ru/catalog/view/238/239/9665.html> (дата звернення 22.01.2024 р.)
- 22.Державний стандарт початкової загальної освіти. 2018. С. 1-18.
- 23.Єфименко М.М. Програма з фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку «Казкова фізкультура». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 52 с.
- 24.Іваниця Г.А. Добродій. Комплексна виховна система школи І ступеня: посібник для вчителя. Вінниця: ТОВ Віндрук. 2013. 206 с.
- 25.Каліцінська Р. О. Формування креативної особистості через призму театрального мистецтва (з досвіду роботи). Вінниця, 2014 р. 96 с.

- 26.Калько Р. М. Формування соціокультурного досвіду молодших школярів засобами театральної педагогіки: дис. ... канд. пед. наук. Державний заклад «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка». Луганськ, 2012. 240 с. URL: <https://mydisser.com/ua/catalog/view/238/824/10214.html> (дата звернення 22.01.2024 р.)
- 27.Каменєва Н.С. Розвиток спадщини А. С. Макаренка про виховання особистості в колективі. *Вісник Житомирського державного університету*. 2009. № 47. С. 160-162.
- 28.Кіт Г.Г. Методи науково-педагогічних досліджень: Навч.-метод. посібник для самостійної роботи студентів. Вінниця, 2000. 72 с.
- 29.Кіт Г.Г. Побудова взаємин учителя та учнів в умовах школи І ступеня. *Етичний портрет педагога: історія та сучасність: матеріали круглого столу* (Хмельницький, 27 лютого 2016 року). Укл. Н.В. Казакова, Н.А. Сівак. Хмельницький : ФОП «О.М. Казаков», 2016. С. 50-52.
- 30.Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори: в 2-х т. Т. 1. Київ: Вища школа, 1982. 656 с.
- 31.Концепція нової української школи : розпорядж. Каб. міністрів України від 13.12.2017 р. № 903-р : станом на 17 квіт. 2019 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 15.11.2023 р.)
- 32.Любчак Л.В. Основи міжособистісного спілкування: навчально-методичний посібник для студентів педагогічних закладів. Вінниця, 2012. 160 с.
- 33.Макаренко А.С. Проблеми шкільного виховання: Вибрані твори: В 7 т. Т. 5. Київ: Радянська школа, 1954. 336 с.
- 34.Макаренко А. С. Педагогічна поема. Київ: Радянська школа, 1977. 560 с.
- 35.Масол Л. М., Гайдамака О. В. , Колотило О. М. Мистецтво: підруч. для 4-го класу закл. загал. серед. освіти. Київ: Генеза, 2021. 119 с.
- 36.Михайлицька О.С. Театралізація як дієвий творчий засіб соціалізації особистості в особистісно орієнтованому освітньому середовищі. *Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ: зб. матеріалів*

- наук.-практ. конф. (Житомир, 15 трав. 2019 р.) Житомир: КЗ «ЖОІППО». 2019. С.112-114.
37. Нова українська школа: poradnik dla vchytel'ia / za zag. red. Bibik N. M. Kyiv: Litera LDT, 2018. 160 s.
38. Олійник І. Мовленнєва діяльність як основа формування комунікативної компетентності молодших школярів. Нова педагогічна думка, №2 (114). 2023. С. 116–120.
39. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах : наказ від 16.06.2015 р. № №641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> (дата звернення 11.04.2024 р.)
40. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : наказ Міністерства РЕТСГ України від 23.12.2020 р. № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення 14.11.2023 р.)
41. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 13.11.2023 р.)
42. Станіславський К.С. Робота над роллю («Ревізор») Реальне відчуття життя п'єси та ролі (1936–1937). Переклад з рос. Львів, 2018. 84 с.
43. Стихун Л.П., Стихун Н.В. Використання елементів театрального мистецтва у сучасній педагогічній практиці загальноосвітніх шкіл. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету – Випуск 8 (51). 2014. С.84-88.
44. Сухомлинський В.О. Принципи виховання шкільного колективу. *Вибрані твори в 5-ти т.* Т. 1. Київ: Радянська школа, 1976. С. 406-411.

- 45.Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. методика виховання колективу. *Вибрані твори в 5-ти т.*: Т. 1. Київ: Радянська школа, 1976. 651 с.
- 46.Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу. *Педагогіка*: Хрестоматія. Упор.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. Київ, 2003. С. 638-645.
- 47.Тименко В.П. Кожний урок нестандартний. *Початкова школа*. 2015. №1. С. 18-23.
- 48.Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б.: наказ МОН України від 08.10.2019 р. № 1273. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf>. (дата звернення 13.11.2024 р.)
- 49.Троян І. Організовуємо шкільний театр, як у корифеїв: 19 фактів про перший український професійний театр та поради з театралізації в школі. *Нова українська школа*. 2023. URL: <https://nus.org.ua/articles/organizovuyemo-shkilnyj-teatr-yak-u-koryfeyiv-19-faktiv-pro-pershyj-ukrayinskyj-profesijnyj-teatr-ta-porady-z-organizatsiyi-teatru-v-zakladi-osvity/> (дата звернення 16.02.2024 р.)
- 50.Турчин, Т.М. Театральне мистецтво в практиці сучасної початкової школи. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. № 2. 2021. С. 57–63.
- 51.Ушинський К. Д. Твори: в шести томах. Том 6. Київ: Радянська школа, 1952. 424 с.
- 52.Фесюкова Л. Б. Розвиток уяви і мовлення у дітей 4-7 років. Харків: Веста; Ранок, 2017. 128 с.
- 53.Шахрай В. Педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій підлітків у діяльності дитячого театру. *Рідна школа*. 2014. № 5.
- 54.Don Yahya, Raman Arumugam . School management and leadership: teamwork in schools. Multidisciplinary Journal of Instruction (MDJI). 2019. Vol. I Issue. II. URL: https://www.researchgate.net/publication/340479493_SCHOOL_MANAGEMENT_AND_LEADERSHIP_TEAMWORK_IN_SCHOOLS (дата звернення 16.03.2024 р.)

55. *Drama: Primary School Curriculum*. Government of Ireland. Dublin. 1999, 60. [URL: https://www.curriculumonline.ie/getmedia/f2199a0a-9562-4643-b95f-a2fc272ccf13/PSEC04b_Drama_Curriculum.pdf](https://www.curriculumonline.ie/getmedia/f2199a0a-9562-4643-b95f-a2fc272ccf13/PSEC04b_Drama_Curriculum.pdf) (дата звернення 18.04.2024 р.)
56. Galina Kit. Kształtowanie kultury pedagogicznej rodziców jako priorytet współpracy rodziny i szkoły na Ukrainie. *Rodzina współczesna: portret interdyscyplinarny* / pod redakcją naukową Grażyny Szabelskiej, Galiny Tarasenko. Bydgoszcz: Wydawnictwo Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, 2014, 463-475.
57. González Yu. Puppet theater: an alternative for the formation of communicative competence. *Varona*. No. 75, 2022.
58. Iuga F., Turda S. The Impact of Puppet Theatre Among Preschoolers Socio-Emotional Abilities Development. *Educatia 21 Journal*, (22) 08. 2022.
59. Lehtonen A., Kaasinen M. P., Karjalainen-Väkevä, M. P., Toivanen, T. M. *Promoting creativity in teaching drama*. *Procedia: Social and Behavioral Sciences*. 2016, 558-566.
60. Maria da Gloria Franco, Maria J. Beja, Adelinda Candeias, Natalie Santos. *Frontiers in Psychology*. Emotion Understanding, Social Competence and School Achievement in Children from Primary School in Portugal. 2017. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2017.01376/full#main-content> (дата звернення 26.04.2024 р.)
61. Toivanen T. Drama Education in the Finnish School System – Past, Present and Future. *Miracle of Education : The Principles and Practices of Teaching and Learning in Finnish Schools*. Rotterdam : Sense Publishers. 2016, 229-240.